

Alexandrem bojovati. A tu jest mnoho lvův a myši tu také veliké jsů, jako zde někteří psi a lapajíť je s věžníky. A nynieť držie ten ostrov pohané, neb jsů jeho dobyli na křesťanech.

1 z *múřeninské země* z Ethiopie (v Africe); *přijedú* přijede se – 3 *Středmá* prostřední – 4 *zstydá se* stydne – 6 *čísti jsů olejné barvy* neobsahují olejovou barvu; *s pracť* s námahou; *puleruji se* čistí se – 7 *vášně* vlastnosti – 8 *ptáci dvorní* podivní – 10 *delí třídceťi noh* delší než 30 stop (asi 9 m) – 18 *žížaly jedovaté* hmyz jedovatý – 21 *Armos Ormuz* (Ormuz), přístav v zálivu Perském – 22 *Marsilie* Marseille – 25 *třeva* střeva; *nesmějí* neodvažují se – 29 *příplynú* připlují; *Chana Tana* (na ostrově Salsetta) na sev. od Bombaje, kdysi středisko obchodu – 31 *kupečstvie* obchod – 32 *smělo* odvažovalo se – 32-33 s *Velikým Alexandrem* Alexander Veliký, makedonský král (356-323 př. n. l.) – 34 *věžník* domácí pes

MARKO POLO, MILION

Benátský kupec Marko Polo (narozen asi 1254, zemřel 1324) nadiktoval své paměti z cest asi r. 1298, kdy byl zajat za válečného nepřátelství mezi Benátskými a Janovskými, svému spoluvězni Rustichellovi de Pisa v janovském vězení. Ten upravil jeho diktát do lidové franštiny a dílo kolovalo pod rozmanitými názvy, v Itálii nejčastěji jako Milione. Později bylo přeloženo do latiny dominikánem Francesco Pipino (připomínaným v letech 1272-1321) a z této latinské úpravy byl pořízen na počátku 15. století překlad český.

Marko Polo pobyl na cestách v letech 1271-1295 se svým otcem a strýcem, kteří se vypravili s listy nově zvoleného papeže Řehoře X. k chánu Kublajovi. Roku 1271 vyjeli z Akky v Palestině a pak se ubírali přes Armenii podle Tigridu k Perskému zálivu a dále přes Írán, Pamír, Východní Turkestan a jižní část mongolské pouště do Kublajova sídla Kambaleku (jak se mongolsky nazýval Peking); tam došli na jaře 1275. Marko si získal u chána velikou oblibu, byl od něho posílán na daleké cesty a zastával po tři léta úřad správce v provincii Jang-Ču ve střední Číně. Na zpáteční cestu se Polové vypravili r. 1290 jako průvodci Kublajovy dcery k jejímu snoubenci do Persie. Prošli východní Čínou a pluli přes Sumatru a Ceylon do Ormuzu v Perském zálivu; pak se dostali západním Íránem do Trapezuntu a přes Cařihrad do Benátek.

Své vypravování pojal Polo s hlediska obchodníka, který se dívá otevřenýma očima a kterého zajímá nejen to, co země produkuje a kupuje, ale i způsob života, vzdělání a náboženství jejích obyvatel. Když se však toto dílo, napsané měšťanem pro měšťské publikum, dostalo do jiného, feudálního prostředí, které neoceňovalo jeho reálné rysy, nýbrž jen fantastičnost a stavělo je do stejné linie s cestopisem Mandevillovým, v němž se fantastické prvky uplatňovaly v daleko větší míře, došlo pro svou strízlivost menší obliby.

KTERAK MARKUS, SYN PANA MIKULÁŠE, ROSTL V MILOSTI PŘED KRÁLEM

A tak Marek v krátkém času naučí se obyčejův a mravův tatarských i také řeči čtyř jazykův rozličných, takže v každém z nich psátí uměl i čísti. I chtieše král shledati jeho opatrnost, i poslal jej pro jednu pilnú věc královstvie svého do daleké vlasti, do nížto přes čtyřie měsiece přijíti nemohl. Tehdy on velmi opatrně se měl 5 v těch věcích, že to král, což jest jednal, vzácně přijal. A kterak libost jmějieše slyšeti noviny, mravy a obyčeje lidské i položení rozličných zemí, a tak Marek, kudyž

kolivěk jdieše, veľmi se snažně dáváše v takové noviny, aby se jich naučil a aby skrze to mohl se králový libosti slíbíti. Pro něž let sedmnáste, v nichžto bieše čeledíнем královém, tak jemu vzácen byl, že jej ustavičně po velikých svých věcí jednání posieláše. A proto tento jeho dôvod jest, proč dřievěřčený pan Marek tak se naučil navzchodslunečnich krajin novin, kteréžto potom dále pilnějšíe popsány budú.

1-2 řeči čtyř jazykuov nejspíše písmu a řeči mongolské (lamsko-tibetské), arabské, čínské a ujgurské (turecké) – 3 shledati jeho opatrnost vyzkoušeti jeho obezřetnost, rozvážnost – 3-4 do daleké vlasti země Karajam (nyní jihočínská provincie Jün-nan) – 4 přes čtyřie měsiece v originále i u Pipina se mluví o šesti měsících cesty – 5-6 libost jmějieše slyšeti rád slyšel – 7 velmi se snažně dáváše v takové noviny snažil se dověděti takové noviny – 8 slíbíti se zalíbíti se; pro něž a proto; čeledín dvořan; zde zkráceno podle úpravy Pipinovy – 11 navzchodsluneční východní; pilnějšíe podrobněji, pečlivěji

O VLASTI ARDANDAM

A když již odejde od tej vlasti Karajam za pět dní cesty, najde jednu vlast jménem Ardandam, jenž podrobena jest velikému kám, v niež město najjmenovitějšíe slóve Bukiam. V tej vlasti miesto rázu peněžného dávají zlata váhu, ješto slóve uncia nebo sagium; tu unci zlata dávají neb vyměníjí za pět unci stříebra, 5 neb nemóž naléztí v tej vlasti stříebra za mnoho mil. A protož tu sježdějí se kupci, ješto od nich vyměňují zlato za stříebro a mnoho získují. Také těmi porcelany trh dějí, jakož přinosie z Indie. Rýžóv a masa užívají najviec, pití dobré dělají z rýžóv a z jiného vonného kořenie. Mužie i ženy v tej vlasti přikrývají sobě zuby své zlatými plechy, jenž jsú tak způsobeny, že se zubóm velmi dobře přihodie. Mužie všickni 10 v tej vlasti rytieřščí a zpanošíli jsú, s uoděním jedno a s rytieřskou věcí se obchodiece a s lovy zviefecími a ptačími. A ženy jejich všeckno hospodárstvíe zpravují, a mají sluhy zakúpené, ješto sú jim v službu podrobieni.

V tej vlasti ten obyčej jest, aby žena, když porodí, poloha svého, čímž najspieše muož, odbyla a hospodárstvíe hlédala. Ale muž jejie, ten se musí miesto 15 nie položití v lože a čtyřidceti dní ležeti a o dietěti práci mieti, a máti o dietěti žádněj práce nemá, jedno že jemu pokrm dá, a to když syn jest neb pacholík. A zatím, doňovadž tak muž leží, přátelé její jej navščeňují jako šestinedělnici a pravie, tak že to proto mužie činie, neb žena, když dceru nese a porodí, dlúhý čas a těžce jest pracovala. Protož podobno býti súdie, aby také čtyřidcet dní bez péče synovy 20 jsúce, odpočinula. Než přesto ona vždy mužovi, doňovadž tu leží, jiedlo k loži nese.

V tej vlasti modl nenie jiných, jedno že každá čeled' tēm se modlé, od kohož se kto porodil, to jest starostám svým. V lesiech velikých bydlé, kdežto jsú hory veliké a lesové. Těch hor lidé jiné netáhnú se z jiných vlastí, neb by tam žívi býti nemohli 25 cizé lidé pro zlé pověťrie nečisté. Písma a listuov nemají, než úmluvy své a zavázanie o dluhy jeden s druhém na vrubiech mají, tak že učiniece vrub, i rozšcepie napoly i chová jeden jedněj polovice a druhý druhěj, tak že potom složiece v hromadu, přidá se jeden k druhému na najmenšiem vrúbku.

V tejto zemici a ve dvú dŕievie jmenovaných, to jest v Kajdu a v Karajam,
30 lékařov nenie, než když kto z nich nemocen jest, přátelé jeho svolají čaroděníci,
jenž modly následují, a ten nemocný jim svú nemoc vypraví. Tehdy ti čaroděníci
nastrojie tanec veliký a hudbu i piščbu zjednají, a tak svým bohóm ke čsti rozlič-
né piesně tvořie. A to tak dlúho činie, až některého z těch tanečníkuov ďábel po-
sedne. A tak pak ihned tance nechajíce běžie k tomu, kteréhož ďábel posedl,
35 a budú jeho tázati, proč by onenno nemocen byl, a co by měli činiti, aby onen
zdráv byl. Tehdy ďábel z toho obklíčeného bude odpovídati a řka, že onen proto
nemocen jest, že toho neb onoho boha rozhněval. A tak ti čaroděníci prosie toho
boha, aby onomu nemocnému jeho vinu odpustil, slibujíce, že ten jemu bude svú
vlastní krev obětovati. A znamená-li ďábel po kterém znamení jeho nemoci, že
40 ten nemocný nemóž živ ostati, tehdy die: „Tak jest ten nemocný boha toho velmi
rozhněval, žeť tú obětí ukrotiti jeho nemóžem.“ Pakli znamená, že móž živ ostati,
tehdy die: „Musieť toliko a toliko škopcův zabiti, ješto mají černé hlavy, a jemu
obětovati, a takého pití nadělati, a totiko čaroděníkův sobě svolati, a pro ně vše-
cky věčší obětí obětovati, a takť se ten buoh nad ním smiluje.“ Tehdy přátelé
45 toho nemocného to vše učinie, což ďábel rozkázal, zabijíce škopy, krev jejich
k nebi vrhú. A sendúce se čaroděníci s svými ženami, zasvietie mnoho svęc
a vešken duom zkadie, a dým z dŕievie vonného aloe udělají a maso obařivše, tu
vodu v povětřie lejí, a diel také toho pitie, ješto uděláno z rozličného vonného
kořenie. A opět se ujmuće v tanec, skákají, zpievajíce na čest tej modle. Potom
50 opět otází toho zběsilého, již-li jest tomu bohu dosti učiněno; káže-li co vice,
opět učinie, což káže. A kdyžť die: jižť jest dosti učiněno, tehdy ti čaroděníci, po-
sadiac se za stuol, jedie to maso obětované s velikém veselím, a pijí to pitie mod-
lám obětované. A dokonajíce oběd, berú se domuov a zdaří-li buoh, že nemoc-
ný ten zdráv bude, tehdy tito dějí, že jej jest ta modla uzdravila. A tak tú chyt-
55 rostí zklamání bývají ďáblem oslepení.

Nadpis. *Ardandam* správně Zar-dandan („Zlaté zuby“), záp. část nynější provincie
Jün-nan (v Milionu Karajam) – 1 *Karajam* v. výše 3-4 – 2 *k velikému kám chánu*; *najjme-
novitější* nejvýznačnější – 3 *Bukiam* Vociam asi Jung-čchang, nyní Pao-Šan v provincii
Jün-nan; *miesto rázu peněžného* místo ražených peněz – 4 *uncia nebo sagium* unce ($1/12$ libry)
– 6 *těmi porcelany* srov. na jiném místě: ale místo rázu (t. j. ražených peněz) užívají toho
kameníčka „porcelánov“, totiž mušliček, vl. „prasátek“ (angl. cowries); – 6-7 *trh ději* obcho-
dují, platí – 7 *pití z rýžův* připravuje se z rýže alkoholickým kvašením a přimíchává se do něho
moučka z mandlí, vonných bylin, sušeného ovoce a pod. – 9 *dobře se přihodie* dobře přiléhají –
10 *rytieřští a zpanošili... rytieřskou věcť se obchodiece* bojovní a vojenští... zabývající se
zbraněmi a vojnou – 13 *poloh* ležení v šestineděli – 14-15 *ale muž... se musí... položití v lože*
mužské šestineděli, známé pod franc. jménem couvaste (obyčej rozšířený nejvíce v Jižní
Americe a v Evropě dosud u Basků) – 19 *podobno býti sídie* pokládají za slušné; *bez péče*
synovy bez péče o syna – 20 *doňovadž* dokud – 22 *čeled* rodina – 23 *starosty* rodiče, před-
kové – 24 *těch hor... netáhnú se* do těch hor nepřicházejí (nestěhují se) jiní lidé – 25 *povět-
řie* vzduch – 27-28 *potom složiece... na najmenšiem vrúbku* originál praví zřetelně, že při spla-
cení dluhu dostane dlužník od věřitele druhou polovici úpisu; nesrozumitelnost českého pře-
kladu je zaviněna podivnou stylisací Pipinovou – 29 *zemice* země; *Kajdu* krajina Kien-čang

v jižní části S'-čchuanu – 30 *čaroděníci* (1. pl. místo 4. pl.) čarodějníky – 31 *vypraví* vypoví – 32 *piščba* dechové nástroje – 35 *onenno onen* – 36 *obkličený* zajatý (dáblem), posedlý – 39 *znamená-li* pozná-li, zjistí-li – 41 *ukrotiti* zkratiti, uklidnití – 42,45 *škopec, škop* skopec – 46 *vrhú* vrhnou, nechají téci; *sendúce se* sešedše se; *zasvietie* rozsvítí – 47 *zkadie* kadidlem vykouří; *obařivše* uvařivše – 48 *povětríe* vzduch – 49 *ujmúce se v tanec* davše se do tance – 50 *zběsilý* posedlý běsem, dábem – 53 *zdaři-li* dá-li úspěch – 54 *chytrost* lest, chytráctví – 55 *zklamáni* oklamáni

O OSTROVU STILAM

Potom když vyndeš od ostrovu Angaman, přes tisíc mil proti garbinu, najdeš ostrov Stilam řečenej, jenž jest jeden z největších ostrovův, což jich v světě jest, neb má v okršli mil dva tisíc a čtyřidcet. Ostrov ten krále má velmi bohatého, jenž žádnému v daň podroben není; lidé toho ostrovu modlosluhy jsou a všickni
 5 názi chodíe, muži i ženy, ale každý z nich místo hanebné sobě rúchů zakryje. Obilí žádného nemají kromě rýžův; masem, rýží a mlékem žíví jsou. Množství mají některakého semene sosimam, z něhož olej dělají. Také ty jisté bryce mají lepšíe, než kde v světě, a ty tu rostú. Víno také z dřívíe mají, o němž praveno jest v království Samara. V tom ostrovu Stilam nalézají kamenie drahé, jenž slovú ru-
 10 bínové, a těch v jiných vlastech nenajde. Mnoho také zafirův, topazův, ametystův tu jest i mnoho jiného drahého kamenie. Král toho ostrovu krašší rubín má, jako jej kto vídal ve všem světě, jest tlúšči na pied a šíří na loket. Jest světlý převelmi a beze všie poškrvny, takže se zdá, by oheň horúcí byl. Veliký kám Kublaj posly své slal k němu a prose, aby jemu ten kámen dal, a chtěl-li jemu tak oddati,
 15 že by stálo za dobré město. A on jemu odpověděl a řka: protože jest byl kámen jeho předkuov, nechce jeho nikdy žádnému dáti. V tom ostrovu lidé nejsou váleční ani branní, ale velmi neudatní. A když s kým válku mají, volají žoldněře z jiných krajin a zvláště Saracény.

Nadpis: *Stilam* Cejlon – 1 *Angaman* souostroví Andamany; *proti garbinu* na jihozápad (*garbin* jihozápadní vítr) – 3 *v okršli* v obvodu – 5 *mužie i ženy* v originálu muži, ale ne ženy – 7 *semene sosimam* semene sesamového; *bryce* (v lat. originále *berci, berzi*; u Pipina *birci*): s tímto slovem si nevěděli rady ani starší vydavatelé a překladatelé; je to pryzila, barevné n. sapanové dřevo (ital. *verzino*) – 8 *víno z dřívíe*... v království Samara v kapitole o Sumatře líčí Marco Polo dobývání vína z gomutu cukrodárného (*arenga saccharifera* Labill.) – 12 *jako jej kto vídal* nežli kdo kdy viděl – 14 *chtěl-li jemu tak oddati* v originále: že by chtěl rubín koupiti, a chce-li mu jej král dáti, že by jej zaplatil cenou jednoho města; stopy tohoto znění jsou v českém překladě asi ve smyslu: chtěl-li by mu jej dáti, odplatil by se takovou cenou, že by stála za dobré město (Pipinův text je zkrácen do nepřesnosti) – 18 *Saracény* Mohamedány